

Határozatok Tára

A BÍRÓSÁG ÍTÉLETE (második tanács)

2018. július 5.*ⁱ

„Előzetes döntéshozatal – Polgári ügyekben folytatott igazságügyi együttműködés – 44/2001/EK rendelet – Különös joghatóságok – Az 5. cikk 3. pontja – Jogellenes károkozással, jogellenes károkozással egy tekintet alá eső cselekménnyel vagy ilyen cselekményből fakadó igénnyel kapcsolatos ügyek – A káresemény bekövetkezésének helye – A kárt okozó esemény helye és a kár bekövetkezésének helye – A különböző tagállamokban megvalósított versenyellenes magatartások által állítólagosan okozott kár megtérítése iránti kérelem – Az 5. cikk 5. pontja – Fióktelep működése – Fogalom”

A C-27/17. sz. ügyben,

az EUMSZ 267. cikk alapján benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem tárgyában, amelyet a Lietuvos apeliacinis teismas (Litvánia fellebbviteli bírósága) a Bírósághoz 2017. január 19-én érkezett, 2017. január 12-i határozatával terjesztett elő

az **AB „flyLAL-Lithuanian Airlines”**, felszámolás alatt,

és

a **„Starptautiskā lidosta »Rīga«” VAS**,

az **„Air Baltic Corporation” AS**

között,

a **„ŽIA Valda” AB**,

a **„VA Reals” AB**,

a **Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba**

részvételével folyamatban lévő eljárásban,

A BÍRÓSÁG (második tanács),

tagjai: M. Ilešič tanácselnök, A. Rosas, C. Toader (előadó), A. Prechal és E. Jarašiūnas bírák,

főtanácsnok: M. Bobek,

hivatalvezető: M. Aleksejev tanácsos,

tekintettel az írásbeli szakaszra és a 2017. november 16-i tárgyalásra,

* Az eljárás nyelve: litván.

figyelembe véve a következők által előterjesztett észrevételeket:

- az AB „flyLAL-Lithuanian Airlines” képviselőjében R. Audzevičius advokatas,
- a „Starptautiskā lidosta »Rīga«” VAS képviselőjében R. Simaitis, M. Inta és S. Novicka advokatai,
- az „Air Baltic Corporation AS” képviselőjében R. Zaščiurinskaitė, D. Pāvila, D. Bublienė, I. Norkus és G. Kaminskas advokatai,
- a „ŽIA Valda” AB és a „VA Reals” AB képviselőjében P. Docka advokatas,
- a litván kormány képviselőjében D. Kriaučiūnas és R. Dzikovič, meghatalmazotti minőségben,
- a lett kormány képviselőjében I. Kucina és J. Davidoviča, meghatalmazotti minőségben,
- az Európai Bizottság képviselőjében M. Wilderspin, G. Meessen és A. Steiblytė, meghatalmazotti minőségben,

a főtanácsnok indítványának a 2018. február 28-i tárgyaláson történt meghallgatását követően,
meghozta a következő

Ítéletet

- 1 Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, 2000. december 22-i 44/2001/EK tanácsi rendelet (HL 2001. L 12., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 19. fejezet, 4. kötet, 42. o.; helyesbítések: HL 2006. L 242., 6. o. és HL 2011. L 124., 47. o.) 5. cikke 3. és 5. pontjának az értelmezésére vonatkozik.
- 2 E kérelmet az egyrészt az AB „flyLAL-Lithuanian Airlines” felszámolás alatt álló, litván jog szerinti társaság (a továbbiakban: flyLAL) és a lett jog szerinti két társaság, a „ŽIA Valda” AB és a „VA Reals” AB mint beavatkozó felek, másrészt a „Starptautiskā lidosta »Rīga«” VAS (a továbbiakban: Riga repülőtér) és az „Air Baltic Corporation” AS (a továbbiakban: Air Baltic) között a Riga repülőtér és az Air Baltic által állítólagosan megvalósított versenyellenes magatartások EUMSZ 101. és EUMSZ 102. cikkel való ellentétességének megállapítása és az ebből eredő kár említett társaságok általi megtérítése tárgyában folyamatban lévő jogvita keretében terjesztették elő.

Jogi háttér

Az uniós jog

A Brüsszeli Egyezmény

- 3 Az új tagállamok csatlakozásáról szóló későbbi egyezményekkel módosított, a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról és a bírósági határozatok végrehajtásáról szóló, 1968. szeptember 27-i egyezmény (HL 1972. L 299., 32. o.; a továbbiakban: Brüsszeli Egyezmény) 5. cikkének szövege a következő:

„A valamely szerződő államban lakóhellyel rendelkező személy más szerződő államban is perelhető:

[...]

3. jogellenes károkozással, jogellenes károkozással egy tekintet alá eső cselekménnyel vagy ilyen cselekményből fakadó igénnyel kapcsolatos ügyekben annak a helynek a bírósága előtt, ahol a káresemény bekövetkezett;

[...]

5. fióktelep, képviselő vagy más telephely működéséből származó jogvita tekintetében a fióktelep, képviselő vagy más telephely helyének bírósága előtt.”

A 44/2001 rendelet

4 A 44/2001 rendelet (11), (12) és (15) preambulumbekzdése a következőképpen hangzik:

„(11) A joghatósági szabályoknak nagymértékben kiszámíthatóknak kell lenniük, és azt az elvet kell követniük, hogy a joghatóságot általában az alperes lakóhelye alapozza meg, és a joghatóságnak ezen az alapon mindenkor megállapíthatónak kell lennie, kivéve egyes pontosan meghatározott eseteket, amelyekben a per tárgya vagy a felek szerződéses szabadsága eltérő joghatósági okot kíván meg. A jogi személyek székhelyét a közös szabályok átláthatóságának fokozása és a joghatósági okok összeütkezésének [helyesen: összeütkezésének] elkerülése végett önállóan kell meghatározni.

(12) Az alperes lakóhelyén kívül a bíróság és a per közötti szoros kapcsolaton alapuló vagylagos joghatósági okokat is meg kell állapítani az igazságszolgáltatás megbízható működésének előmozdítása érdekében.

[...]

(15) A harmonikus jogalkalmazás érdekében a párhuzamos eljárások lehetőségét el kell kerülni [helyesen: a minimumra kell csökkenteni], és biztosítani kell, hogy ne hozzanak egymással összeegyeztethetetlen határozatot két tagállamban. [...]”

5 E rendelet 2. cikkének (1) bekezdése, amely szerint az alperes lakóhelye szerinti állam bírósága általános joghatósággal rendelkezik, a következőképpen hangzik:

„E rendelet rendelkezéseire is figyelemmel valamely tagállamban lakóhellyel rendelkező személy, állampolgárságára való tekintet nélkül, az adott tagállam bíróságai előtt perelhető.”

6 Az említett rendelet 5. cikke a következőket írja elő:

„Valamely tagállamban lakóhellyel rendelkező személy más tagállamban perelhető:

[...]

3. jogellenes károkozással, jogellenes károkozással egy tekintet alá eső cselekménnyel vagy ilyen cselekményből fakadó igénnyel kapcsolatos ügyekben annak a helynek a bírósága előtt, ahol a káresemény bekövetkezett vagy bekövetkezhet;

[...]

5. fióktelep, képviselő vagy más telephely működéséből származó jogvita tekintetében a fióktelep, képviselő vagy más telephely helyének bírósága előtt.

[...]

A litván jog

- 7 A Civilinio proceso kodeksas (polgári perrendtartás) 782. cikke értelmében a bíró hivatalból megvizsgálja, hogy az előtte folyamatban lévő eljárás a litván bíróságok joghatósága alá tartozik-e.

Az alapeljárás és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések

- 8 A flyLAL litván légitársaság többek között a Vilnius repülőtérrel (Litvánia) induló, illetve oda érkező járatokat üzemeltetett.
- 9 2004-ben a lett Air Baltic légitársaság megkezdte az e repülőtérrel induló, illetve oda érkező járatok üzemeltetését, amely járatok egy része ugyanazon célállomásokra indult, mint amelyeket a flyLAL már kiszolgált.
- 10 Pénzügyi veszteségek felmerülését követően megkezdődött a flyLAL felszámolása.
- 11 A flyLAL – mivel úgy véli, hogy az Air Baltic kizorította őt a piacról a Vilnius repülőtérrel üzemeltetett bizonyos járatok vonatkozásában gyakorolt kizorító árazás alkalmazásával, amely árazás finanszírozásának forrását az Air Baltic részére a Riga repülőtér (Lettország) nyújtott repülőtéri szolgáltatásokkal kapcsolatos díjkedvezmények képezték – 2008. augusztus 22-én keresetet terjesztett a Vilniaus apygardos teismas elé (vilniusi megyei bíróság, Litvánia) az Air Baltic és a Riga repülőtérrel szemben az említett társaságok állítólagos versenyellenes magatartásaival okozott 57 874 768,30 euró összegű kár megtérítése iránt. A flyLAL emellett azt állítja, hogy a piacról való kizorítását követően az Air Baltic a Vilnius repülőtérrel induló, illetve oda érkező járatok többségét a Riga Nemzetközi Repülőtérre irányította át. A ŽIA Valda és a VA Reals, a flyLAL részvényesei ez utóbbi társaság mellett beavatkoztak az alapeljárásba.
- 12 Az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból kitűnik, hogy a Latvijs Republikas Konkurences padome (a Lett Köztársaság versenytanácsa) az alapeljárástól elkülönülő eljárás keretében 2006. november 22-én hozott határozatával megállapította, hogy a Riga repülőtér által 2004. november 1-je óta alkalmazott kedvezményrendszer, amely egészen 80%-ig terjedő kedvezményt biztosított a légi járművek fel- és leszállásához kapcsolódó, illetve a biztonsági szolgáltatások esetében, megsértette az EK 82. cikk második bekezdésének c) pontját (jelenleg az EUMSZ 102. cikk második bekezdésének c) pontja), és e gyakorlat megszüntetésére kötelezte a repülőteret. E kedvezményrendszerben két légitársaság, köztük az Air Baltic részesült.
- 13 A 2016. január 27-i ítéletében a Vilniaus apygardos teismas (vilniusi megyei bíróság) részben helyt adott a flyLAL kérelmeinek, és az Air Balticot arra kötelezte, hogy a flyLAL részére kártérítés címén fizesse meg 16 121 094 euró évi 6%-os késedelmi kamattal növelt összegét. Ugyanakkor elutasította a flyLAL keresetét, annak a Riga repülőtérrel vonatkozó részében, valamint a ŽIA Valda és a VA Reals kérelmeit is.
- 14 A Riga repülőtér és az Air Baltic a litván bíróságok alapeljárásbeli jogvita elbírálására vonatkozó joghatóságának hiányára alapított kifogást emelt a Vilniaus apygardos teismas (vilniusi megyei bíróság) előtt, amely bíróság az említett ítéletben először is rámutatott arra, hogy e kérdést a Lietuvos apeliacinis teismas (Litvánia fellebbviteli bírósága) 2008. december 31-i ítélete már elbírálta.
- 15 Ezen utóbbi ítéletben a Lietuvos apeliacinis teismas (Litvánia fellebbviteli bírósága) – amely bíróság elutasította a Riga repülőtér és az Air Baltic által a Vilniaus apygardos teismas (vilniusi megyei bíróság) 2008. szeptember 25-i végzésével szemben benyújtott keresetet, amely utóbbi végzés ideiglenes biztosítási intézkedésként elrendelte az Air Baltic és a Riga repülőtér tulajdonában lévő ingó és ingatlan javak, valamint vagyoni értékű jogok lefoglalását – szintén megállapította, hogy a 44/2001 rendelet 5. cikkének 3. és 5. pontja alapján a litván bíróságok joghatósággal rendelkeznek az

alapeljárásbeli jogvita elbírálására. Az említett ítélet elismerése és végrehajtása iránt kérelmet nyújtottak be az Augstākās tiesas Senāts elé (a legfelsőbb bíróság szenátusa, Lettország), amely eljárás keretében e bíróság a 2014. október 23-i flyLAL-Lithuanian Airlines (C-302/13, EU:C:2014:2319) ítélet alapjául szolgáló, előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdést terjesztett a Bíróság elé.

- 16 A Vilniaus apygardos teismas (vilniausi megyei bíróság) ezt követően megállapította, hogy a litván bíróságok a 44/2001 rendelet 5. cikkének 3. és 5. pontja alapján joghatósággal rendelkeznek, mivel egyrészt a flyLAL számára kárt okozó versenyellenes magatartások, nevezetesen a kizorító árazás alkalmazása, a légi menetrendek összehangolása, a jogellenes reklám, a közvetlen járatok törlése, valamint a személyforgalom Riga Nemzetközi Repülőtérre való átirányítása Litvániában valósult meg, másrészt pedig az Air Baltic a fióktelepe útján folytatta a litvániai tevékenységét.
- 17 A flyLAL, a Riga repülőtér és az Air Baltic, valamint a ŽIA Valda és a VA Reals 2016. január 27-én fellebbezést terjesztett elő a Vilniaus apygardos teismas (vilniausi megyei bíróság) ítéletével szemben a kérdést előterjesztő bírósághoz, a Lietuvos apeliacinis teismashoz (Litvánia fellebbviteli bírósága).
- 18 E bíróság emlékeztet arra, hogy a 2014. október 23-i flyLAL-Lithuanian Airlines (C-302/13, EU:C:2014:2319) ítéletből kitűnik, hogy az alapeljárás polgári és kereskedelmi jellegű, és a 44/2001 rendelet hatálya alá tartozik. E bíróságnak ugyanakkor kétségei vannak a 44/2001 rendelet 5. cikke 3. és 5. pontjának értelmezésével kapcsolatban. Kifejti, hogy a joghatóságának az eljárás e szakaszában történő vizsgálatára vonatkozó kötelezettség a polgári perrendtartás 782. cikkén alapul.
- 19 Ami a 44/2001 rendelet 5. cikkének 3. pontjában szereplő, a „hely[...]”, ahol a káresemény bekövetkezett” fogalmat illeti, a kérdést előterjesztő bíróság, miután emlékeztet a Bíróság azon ítélkezési gyakorlatára, amely szerint e fogalom egyszerre vonatkozik a kár bekövetkezésének és a kárt okozó eseménynek a helyére, először is megállapítja, hogy a kárt okozó esemény helyének megállapítása nem problémamentes, mivel a jelen esetben az együttesen vagy önmagukban kárt okozó cselekményeket különböző tagállamokban, nevezetesen Litvániában és Lettországban követték el.
- 20 E tekintetben pontosítja, hogy nem vitatott, hogy a Riga repülőtér által nyújtott szolgáltatásokkal kapcsolatban az Air Baltic 80%-os árkedvezményben részesült. E kedvezményrendszer nyomán hozta meg a Lett Köztársaság versenytanácsa a 2006. november 22-i határozatát, amely megállapította az EK 82. cikk második bekezdése c) pontjának (jelenleg EUMSZ 102. cikk második bekezdésének c) pontja) megsértését. Az alapeljárás alperesei szerint ezek a kedvezmények a lett hatóságok szabályozási jogi aktusain alapulnak, és a végrehajtásukra kizárólag Lettországban került sor, különösen az említett kedvezmények alkalmazása, a Riga repülőtéren nyújtott szolgáltatások, valamint az Air Baltic nyereségszerzése útján. A flyLAL ezzel szemben azt állítja, hogy e kedvezményrendszer, amellet, hogy erőfölénnyel való visszaélésnek minősül, egyúttal az alapeljárás alperesei között létrejött, az EK 81. cikket (jelenleg EUMSZ 101. cikk) sértő versenyellenes megállapodáson alapul. A flyLAL szerint az Air Baltic az e megállapodás révén szerzett nyereségnek, valamint a kereszttámogatásoknak köszönhetően folytathatott versenyellenes tevékenységet a Vilnius repülőtéren, beleértve a kizorító árazás alkalmazását és a légi menetrendek összehangolását, a jogellenes reklámot, valamint a járatoknak a flyLAL érintett piacról való távozását követő törlését. E bíróság szerint ezért az állítólagos kár Litvániában keletkezett.
- 21 Ami másodszer a kár bekövetkezésének helyét illeti, a kérdést előterjesztő bíróság hangsúlyozza, hogy a flyLAL állítólagos kára a Vilnius repülőtérről induló, illetve oda érkező járatok piacán a 2004 és 2008 közötti időszakban keletkezett elmaradt haszonból áll. E tekintetben e bíróságban felmerül a kérdés, hogy e kárt miként kell minősíteni, illetve hogy az hol következett be, figyelemmel a Bíróságnak a kizárólag pénzügyi veszteségből álló kárra vonatkozó ítélkezési gyakorlatára, többek között az 1995. szeptember 19-i Marinari ítéletre, (C-364/93, EU:C:1995:289), a 2004. június 10-i Kronhofer ítéletre (C-168/02, EU:C:2004:364), valamint a 2016. június 16-i Universal Music International Holding ítéletre (C-12/15, EU:C:2016:449).

- 22 Harmadszor, az említett bíróság a 44/2001 rendelet 5. cikkének 5. pontja értelmében vett, „fióktelep [...] működés[e]” fogalom értelmezésére kéri a Bíróságot.
- 23 E tekintetben nincsenek kétségei afelől, hogy az Air Baltic litvániai fióktelepe, amely személyek, áruk és postai küldemények nemzetközi légi fuvarozását végzi, eleget tesz a Bíróság ítélkezési gyakorlata által támasztott, az említett cikk értelmében vett „fióktelepként” való minősítéshez szükséges feltételeknek. Megállapítja továbbá, hogy e fióktelep az alapszabálya szerint jogosultsággal rendelkezett az Air Baltic Vilniusból induló, illetve oda érkező légi járatai díjszabásának meghatározására. Mindazonáltal e bíróság szerint nem állnak rendelkezésre azt alátámasztó adatok, hogy a fióktelep ténylegesen meghatározta volna ezeket az árakat.
- 24 Következésképpen a kérdést előterjesztő bíróságban kérdés merül fel azzal kapcsolatban, hogy az Air Baltic Litvániában folytatott tevékenysége megalapozhatja-e a 44/2001 rendelet 5. cikke 5. pontjának az alkalmazását.
- 25 E körülmények között a Lietuvos apeliacinis teismas (Litvánia fellebbviteli bírósága) úgy határozott, hogy az eljárást felfüggeszti, és előzetes döntéshozatal céljából a következő kérdéseket terjeszti a Bíróság elé:

- „1) Az alapügyben fennálló körülmények között úgy kell-e értelmezni a [44/2001] rendelet 5. cikkének 3. pontjában szereplő, »hely[...], ahol a káresemény bekövetkezett« kifejezést, hogy az az alpereseknek az Európai Közösséget létrehozó szerződés 82. cikke c) pontját ([jelenleg] EUMSZ 102. cikk c) pont) sértő jogellenes megállapodása megkötésének helye, vagy azon cselekmények elkövetésének helye, amelyekkel az azonos érintett piacokon a felperessel fennálló verseny során kizorító árazás (keresztámogatások) alkalmazásával érvényt szereztek a megállapodásból származó pénzügyi előnynek?
- 2) A jelen ügyben tekinthető-e a [44/2001] rendelet 5. cikkének 3. pontja alkalmazásában kárnak a felperes által az alperesek konkrét jogellenes cselekményei miatt elszenvedett kár (bevételekiesés)?
- 3) A jelen ügyben fennálló körülmények között az Air Baltic Corporation fióktelepének litván köztársaságbeli működése tekinthető-e a [44/2001] rendelet 5. cikkének 5. pontja szerinti fióktelep működésének?”

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésekről

Előzetes észrevételek

- 26 A feltett kérdések megválaszolása érdekében emlékeztetni kell arra, hogy a 44/2001 rendelet II. fejezetének 2. szakasza csak az alperes lakóhelye szerinti tagállam bírósága joghatóságának az ugyanezen rendelet 2. cikkének (1) bekezdésében foglalt általános szabályától eltérést engedve rendelkezik a különös joghatóság bizonyos eseteiről, amelyek közé az említett rendelet 5. cikkének 3. és 5. pontjában szereplő esetek is tartoznak. Mivel mind azon hely bíróságának a 44/2001 rendelet 5. cikkének 3. pontja szerinti joghatósága, ahol a káresemény bekövetkezett, mind pedig a fióktelep, képviselő vagy más telephely helye bíróságának az ugyanezen rendelet 5. cikkének 5. pontja szerinti joghatósága a fióktelep, képviselő vagy más telephely működéséből származó jogvita tekintetében különös joghatósági szabálynak minősül, azt önállóan és szigorúan kell értelmezni, ami nem teszi lehetővé az említett rendeletben kifejezetten szereplő eseteken túlterjeszkedő értelmezést (lásd ebben az értelemben, a fióktelep működése tekintetében: 1978. november 22-i Somafer ítélet, 33/78, EU:C:1978:205, 7. és 8. pont; a jogellenes károkozás tekintetében: 2016. június 16-i Universal Music International Holding ítélet, C-12/15, EU:C:2016:449, 25. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

- 27 Az állandó ítélkezési gyakorlat értelmében az említett rendelet 5. cikkének 3. és 5. pontjában előírt különös joghatósági szabály alapja a jogvita és az azt elbíráló bíróság közötti különösen szoros kapcsolat fennállása, amely a megfelelő igazságszolgáltatásra és a hatékony eljárásszervezésre tekintettel igazolja a joghatóság e bíróság számára való biztosítását (lásd ebben az értelemben, a fióktelep működése tekintetében: 1978. november 22-i Somafer ítélet, 33/78, EU:C:1978:205, 7. pont; 1995. április 6-i Lloyd's Register of Shipping ítélet, C-439/93, EU:C:1995:104, 21. pont; a jogellenes károkozás tekintetében: 2016. június 16-i Universal Music International Holding ítélet, C-12/15, EU:C:2016:449, 26. pont; 2017. október 17-i Bolagsupplysningen és Ilsjan ítélet, C-194/16, EU:C:2017:766, 26. pont).
- 28 Ami konkrétan a 44/2001 rendelet 5. cikkének 3. pontjában szereplő, a „hely[...], ahol a káresemény bekövetkezett” fogalmat illeti, az állandó ítélkezési gyakorlat szerint e kifejezés magában foglalja egyrészt azt a helyet, ahol a kár bekövetkezett, másrészt azt a helyet, ahol az e kárt okozó esemény bekövetkezett, ezért a felperes választásától függően az alperes perelhető mind az egyik, mind a másik hely szerinti bíróság előtt (lásd különösen: 2012. április 19-i Wintersteiger ítélet, C-523/10, EU:C:2012:220, 19. pont; 2015. január 28-i Kolassa ítélet, C-375/13, EU:C:2015:37, 45. pont; 2016. június 16-i Universal Music International Holding ítélet, C-12/15, EU:C:2016:449, 28. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).
- 29 A feltett kérdésekre e megfontolások tükrében kell választ adni.

A második kérdésről

- 30 Elsőként megvizsgálandó második kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság lényegében arra vár választ, hogy a 44/2001 rendelet 5. cikkének 3. pontját úgy kell-e értelmezni, hogy a versenyellenes magatartásokkal okozott kár megtérítése iránti kereset keretében kárnak tekinthető az e magatartások károsultjának állítólagos elmaradt haszna, és e kár megalapozza azon „hely [bíróságának joghatóságát], ahol a káresemény bekövetkezett”. Amennyiben a kérdést előterjesztő bíróság kérdése az ilyen kár bekövetkezésére is vonatkozik, úgy e kérdést a jelen ítélet 28. pontjában hivatkozott ítélkezési gyakorlattal összhangban úgy kell érteni, hogy az többek között a kár bekövetkezése helyének meghatározására is vonatkozik.
- 31 Amint arra a főtanácsnok az indítványa 37. pontjában emlékeztetett, a kárt okozó eseményből közvetlenül fakadó első kárt – amely kár bekövetkezésének a helye megalapozhatja a 44/2001 rendelet 5. cikkének 3. pontja szerinti joghatóságot – meg kell különböztetni azoktól a későbbi hátrányos következményektől, amelyek nem alapozhatják meg az e rendelkezés szerinti joghatóságot.
- 32 E tekintetben az 1995. szeptember 19-i Marinari ítélet (C-364/93, EU:C:1995:289) 14. és 15. pontjában a Bíróság kimondta, hogy a „hely[...], ahol a káresemény bekövetkezett” fogalma nem értelmezhető olyan mértékben kiterjesztő módon, hogy bármilyen olyan helyet magában foglaljon, ahol megjelenhetnek az olyan cselekmény hátrányos következményei, amely egy másik helyen már ténylegesen bekövetkezett kárt okozott. Következésképpen pontosította, hogy e fogalmat nem lehet úgy értelmezni, hogy olyan helyet foglal magában, ahol a károsult egy másik államban bekövetkezett és általa elszenvedett első kár következtében – állítása szerint – vagyoni kárt szenvedett.
- 33 E körülmények között kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság elsősorban arra vár választ, hogy a flyLAL állítólagos elmaradt haszna az ezen ítélkezési gyakorlat értelmében vett „első kárnak” minősülhet-e, vagy az kizárólag olyan későbbi vagyoni kárt képez, amely önmagában nem alapozhatja meg a 44/2001 rendelet 5. cikke 3. pontjának alkalmazását.
- 34 Amint az a Bíróság rendelkezésére álló ügyiratokból kitűnik – és a tényállásnak a kérdést előterjesztő bíróság által elvégzendő értékelése mellett – a flyLAL által hivatkozott elmaradt haszon az abból eredő állítólagos veszteségekből áll, hogy az Air Baltic által alkalmazott kizorító árazás miatt – amit a Riga

repülőtérrel korábban kötött versenyellenes megállapodás alapján öt megillető repülőtéri díjkedvezmények révén tudott finanszírozni – nehézségekbe ütközött a Vilnius repülőtérrel induló, illetve oda érkező járatok nyereséges üzemeltetésével kapcsolatban. Amint azt a flyLAL a tárgyalás során hangsúlyozta, a jelen esetben különösen a Vilnius repülőtérrel induló, illetve oda érkező, az említett magatartásokkal érintett légi járatokkal kapcsolatos forgalomkiesésről van szó.

- 35 A Bíróság a szelektív forgalmazási hálózaton kívüli viszonteladásra vonatkozó tilalomnak az e hálózat tárgyát képező termékekre vonatkozó, internetes oldalakon megjelenő ajánlatok útján való állítólagos megsértésével kapcsolatban már kimondta, hogy az értékesítési volumen csökkenése és az ebből következő elmaradt nyereség a szerződéses forgalmazó olyan kárának minősül, amely megalapozza a 44/2001 rendelet 5. cikke 3. pontjának alkalmazását (lásd ebben az értelemben: 2016. december 21-i Concurrence ítélet, C-618/15, EU:C:2016:976, 33. és 35. pont).
- 36 Meg kell továbbá állapítani, hogy a különösen az EUMSZ 101. és EUMSZ 102. cikkel ellentétes versenyellenes magatartások okozta állítólagos forgalomkiesésben megnyilvánuló elmaradt haszon a 44/2001 rendelet 5. cikke 3. pontjának alkalmazása szempontjából „kárnak” minősülhet, és így főszabály szerint megalapozhatja a káresemény bekövetkezésének helye szerinti tagállam bíróságainak joghatóságát.
- 37 A második kérdés másodsorban az ilyen kár bekövetkezése helyének meghatározására irányul.
- 38 Az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból kitűnik, hogy egyrészt az alapeljárás alpereseinek állítólagos versenyellenes magatartásai a flyLAL szerint torzították a Vilnius repülőtérrel induló, illetve oda érkező légi járatok piacán belüli versenyt. Másrészt e magatartások kárt okoztak a flyLAL-nak.
- 39 A jelen esetben, ami az azon tagállam fővárosából induló, illetve oda érkező légi járatokat üzemeltető légitársaság veszteségeit illeti, amely tagállamban az említett társaság székhelye található, azon tagállam piacát kell jelentős mértékben érintett piacnak tekinteni, amelynek területén az említett társaság az ilyen járatokra vonatkozó jegyeladási tevékenységeinek túlnyomó részét gyakorolja, vagyis a jelen esetben ez a litván piac.
- 40 Amennyiben a versenyellenes magatartással érintett piac abban a tagállamban található, amelynek területén a hivatkozott kár állítólag bekövetkezett, akkor úgy kell tekinteni, hogy a 44/2001 rendelet 5. cikke 3. pontjának alkalmazásában a kár bekövetkezésének helye ebben a tagállamban található. Az említett két elem egybeesésén alapuló e megoldás ugyanis eleget tesz a joghatósági szabályokkal kapcsolatos, a közelségre és kiszámíthatóságra vonatkozó célkitűzésnek, mivel egyrészt az érintett piac szerinti tagállam bíróságai vannak a legmegfelelőbb helyzetben a kártérítés iránti ilyen kérelmek elbírálására, másrészt pedig a versenyellenes magatartást tanúsító gazdasági szereplő észszerűen számíthat arra, hogy azon hely bíróságai előtt perlik, ahol a magatartásával a tisztességes versenyre vonatkozó szabályokat megsértette.
- 41 Ezenfelül, amint arra a főtanácsnok az indítványa 52. pontjában rámutatott, a kár bekövetkezése helyének e meghatározása összhangban van a szerződésen kívüli kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló, 2007. július 11-i 864/2007/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet („Róma II”) (HL 2007. L 199., 40. o.) (7) preambulumbekkezdésében szereplő, koherenciára vonatkozó követelményekkel, mivel e rendelet 6. cikke (3) bekezdésének a) pontja szerint a versenykorlátozó magatartással összefüggő kár megtérítése iránti keresetekre azon ország joga alkalmazandó, amelynek piaca érintett vagy érintve lehet.
- 42 Mivel az alapeljárásban több alperes vesz részt, emlékeztetni kell egyébiránt arra, hogy e joghatósági ok a többes károkozás esetén is alkalmazandó, mivel a 44/2001 rendelet 5. cikkének 3. pontja lehetővé teszi, hogy az állítólagos kár bekövetkezésének helye szerinti bíróság joghatósággal rendelkezzen az

állítólagosan felelős valamennyi személlyel szemben, feltéve hogy e kár az eljáró bíróság illetékességi területén következett be (lásd ebben az értelemben: 2014. április 3-i Hi Hotel HCF ítélet, C-387/12, EU:C:2014:215, 40. pont).

- 43 E megfontolásokra tekintettel a második kérdésre azt a választ kell adni, hogy a 44/2001 rendelet 5. cikkének 3. pontját úgy kell értelmezni, hogy a versenyellenes magatartásokkal okozott kár megtérítése iránti kereset keretében az a „hely[...], ahol a káresemény bekövetkezett”, az alapeljárásban szóban forgó helyzetben többek között a forgalomkiesésben megnyilvánuló elmaradt haszon keletkezésének helyére, vagyis az említett magatartásokkal érintett azon piac helyére vonatkozik, amelyen belül a károsultat állítása szerint e veszteségek érték.

Az első kérdésről

- 44 Jóllehet az első kérdés a megfogalmazása szerint az EUMSZ 102. cikkel összefüggő kizorító árazás alkalmazásával kapcsolatos, az egyúttal az EUMSZ 101. cikkel ellentétes versenyellenes megállapodás előzetes megkötésének eshetőségére is vonatkozik.
- 45 E kérdéssel a kérdést előterjesztő bíróság lényegében arra vár választ, hogy a 44/2001 rendelet 5. cikkének 3. pontját úgy kell-e értelmezni, hogy a versenyellenes magatartásokkal okozott kár megtérítése iránti kereset keretében a „hely[...], ahol a káresemény bekövetkezett” fogalom egyaránt érthető az EUMSZ 101. cikket sértő versenyellenes megállapodás megkötésének helyeként, vagy azon magatartások megvalósításának helyeként, amelyekkel – különösen az EUMSZ 102. cikk szerinti erőfölénnyel való visszaélésnek minősülő kizorító árazás alkalmazásával – érvényt szereztek az e megállapodásból származó pénzügyi előnynek.
- 46 Mindenekelőtt – a jelen ítélet 28. pontjában felhívottaknak megfelelően – meg kell jegyezni, hogy a 44/2001 rendelet 5. cikkének 3. pontja lehetőséget biztosít arra, hogy a felperes vagy a kár bekövetkezésének helye szerinti bírósághoz, vagy a kárt okozó esemény helye szerinti bírósághoz forduljon, vagyis e joghatósági okok bármelyike szerinti bíróság előtt jogszerűen indíthat eljárást.
- 47 A jelen esetben az alapeljárás hátterét egy olyan eseményláncolat alkotja, amelynek minden eleme önmagában is az állítólagos „kárt okozó eseménynek” minősülhet, ugyanakkor azon eshetőség is nyitva maradna, amely szerint a kárt ezen események együttes hatásának kell tekinteni. A kérdést előterjesztő bíróság így utalást tesz egyrészt azokra a versenyellenes magatartásokra, amelyek keretében a Riga repülőtér kedvezményes díjszabást nyújtott az Air Baltic számára a légi járművek fel- és leszállásához kapcsolódó, illetve a biztonsági szolgáltatások esetében, ami megerősítette e társaság erőfölényét a Riga Nemzetközi Repülőtérrel induló, illetve oda érkező légi járatok piacán, valamint az említett repülőtér és az Air Baltic között e célból állítólagosan létrejött versenyellenes megállapodásra, másrészt pedig azokra a magatartásokra, amelyekkel érvényt szereztek az e megállapodásból származó pénzügyi előnynek, különösen a Vilnius repülőtérrel induló, illetve oda érkező bizonyos légi járatok tekintetében alkalmazott kizorító árazás révén. Mivel az alapeljárásban az EUMSZ 101. cikk szerinti jogellenes megállapodásra hivatkoznak, a kizorító árazás alkalmazása korlátozódhat e megállapodás végrehajtására, ugyanakkor e gyakorlat maga is az EUMSZ 102. cikk szerinti külön jogsértést képezhet.
- 48 E különösen összetett körülmények között a kárt okozó esemény helyének konkrét meghatározása ezért többek között attól függ, hogy az állítólagos versenyellenes magatartások az EUMSZ 101. cikk szerinti versenyellenes megállapodásnak és/vagy az EUMSZ 102. cikk szerinti, erőfölénnyel való visszaélésnek minősülnek-e.
- 49 A jelen esetben szóban forgó különböző versenyellenes magatartások közötti kapcsolat kérdést előterjesztő bíróság által elvégzendő értékelése mellett meg kell jegyezni, hogy amennyiben az alapeljárás ténybeli körülményeiből az következne, hogy az EUMSZ 101. cikk állítólagos megsértésével kötött versenyellenes megállapodás képezi a hivatkozott kárt okozó eseményt, akkor a joghatóság az e

megállapodás által állítólagosan okozott kár elbírálása céljából – a 44/2001 rendelet 5. cikkének 3. pontja értelmében, a „kárt okozó esemény helye” alapján, és az e megállapodásban részt vevő valamennyi személlyel szemben – a megállapodás végleges létrehozásának helye szerinti bíróság számára is biztosítható (lásd ebben az értelemben: 2015. május 21-i CDC Hydrogen Peroxide ítélet, C-352/13, EU:C:2015:335, 50. pont). Ebben az esetben az állítólagos versenyellenes megállapodás megkötésének helye Lettország.

- 50 Ezt a megoldást kellene alkalmazni annak megállapítása esetén is, hogy a Vilnius repülőtérrel induló, illetve oda érkező bizonyos járatok tekintetében az Air Baltic által alkalmazott kizorító árazás mindössze e megállapodás végrehajtására korlátozódott.
- 51 Ha azonban a kizorító árazás az EUMSZ 102. cikk külön megsértését képezi, akkor a 44/2001 rendelet 5. cikkének 3. pontja alapján azon hely bírósága rendelkezik joghatósággal, ahol a szóban forgó versenyellenes magatartást megvalósították.
- 52 Ugyanis a különböző személyek között létrejött jogellenes kartellból eredő kárral ellentétben az erőfölénnyel való visszaélés esetében a kárt okozó esemény nem a megállapodáson alapul, hanem ezen erőfölény érvényesítésében nyilvánul meg, vagyis abban, hogy az erőfölényben lévő vállalkozás kiaknázza ezt az erőfölényt, különösen a kizorító árazás érintett piacon történő felajánlásával és alkalmazásával.
- 53 Amennyiben az alapügy háttérét adó események egy olyan közös stratégia részét képezik, amely a flyLAL-nak a Vilnius repülőtérrel induló, illetve oda érkező járatok piacáról való kizorítására irányul, és ezek az események együttesen járulnak hozzá a hivatkozott kár bekövetkezéséhez, akkor a kérdést előterjesztő bíróság feladata azon esemény azonosítása, amely az alapeljárásban szóban forgó eseményláncolat keretében különleges jelentőséggel rendelkezik egy ilyen stratégia végrehajtásában.
- 54 E vizsgálat lefolytatására kizárólag abból a célból kerül sor, hogy azonosítsák a bíróság államával fennálló kapcsolótényezőket, amelyek a 44/2001 rendelet 5. cikkének 3. pontja értelmében igazolhatják a joghatóságát (2016. június 16-i Universal Music International Holding ítélet, C-12/15, EU:C:2016:449, 44. pont), és a kérdést előterjesztő bíróságnak e tekintetben a jogvita érdemi vizsgálatot mellőző, *prima facie* értékelésére kell szorítkoznia, mivel, amint arra lényegében a főtanácsnok az indítványának 89–92. pontjában rámutatott, a jogellenes károkozásért való felelősség elemeinek, így a kárt okozó eseménynek a meghatározására az alkalmazandó nemzeti jog az irányadó.
- 55 A kapcsoló elv kiválasztásának a nemzeti anyagi jogból levezetett értékelési szempontoktól való függővé tételében álló megoldás ugyanis ellentétes lenne a jogbiztonság elvével, mivel így az alkalmazandó jogtól függően lehetne valamely személynek az eljáró bíróság szerinti tagállamtól eltérő tagállamban elkövetett cselekményét kárt okozó eseménynek minősíteni a joghatóságnak a 44/2001 rendelet 5. cikke 3. pontja alapján való megállapítása céljából (2013. május 16-i Melzer ítélet, C-228/11, EU:C:2013:305, 35. pont).
- 56 Amint arra a főtanácsnok az indítványának 96. pontjában rámutatott, egy adott eseménynek a joghatóság megállapítása szempontjából releváns eseményként történő kiválasztása megelőzi a joghatóságok túlbujánzását. Ez megfelel a 44/2001 rendelet 5. cikkének 3. pontján alapuló joghatóság különös természetének és a megszorító értelmezés igényének, és egyúttal a kiszámíthatósághoz is hozzájárul.
- 57 E megfontolásokra tekintettel az első kérdésre azt a választ kell adni, hogy a 44/2001 rendelet 5. cikkének 3. pontját úgy kell értelmezni, hogy a versenyellenes magatartásokkal okozott kár megtérítése iránti kereset keretében a „hely[...], ahol a káresemény bekövetkezett” fogalom egyaránt érthető az EUMSZ 101. cikkel ellentétes versenyellenes megállapodás megkötésének helyeként, vagy a kizorító árazás felajánlásának és alkalmazásának helyeként, amennyiben e magatartás az EUMSZ 102. cikk szerinti jogsértésnek minősül.

A harmadik kérdéstről

- 58 Harmadik kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság lényegében arra vár választ a Bíróságtól, hogy az alapeljárásban szereplőhöz hasonló körülmények között miként kell értelmezni a „fióktelep [...] működéséből származó jogvita” 44/2001 rendelet 5. cikkének 5. pontja értelmében vett fogalmát.
- 59 Emlékeztetni kell arra, hogy a Bíróság két olyan kritériumot azonosított, amelyek meghatározzák, hogy a fióktelep működtetésére vonatkozó keresetek köthetők-e valamely tagállamhoz. Először is a „fióktelep” fogalma egy olyan tevékenységi központ fennállását feltételezi, amely a külvilág számára tartósan valamely anyavállalkozás részeként jelenik meg. E központnak saját üzletvezetéssel kell rendelkeznie, és megfelelően felszereltnek kell lennie ahhoz, hogy harmadik felekkel tárgyaljon, akiknek így nem kell közvetlenül az anyavállalkozáshoz fordulniuk. Másodszor a jogvitának vagy a fióktelep működtetésével kapcsolatos aktusokra kell vonatkozniuk, vagy a fióktelep által az anyavállalkozás nevében vállalt kötelezettségekre, ha e kötelezettségeket a fióktelep székhelye szerinti államban kell teljesíteni (lásd ebben az értelemben: 2012. július 19-i Mahamdia ítélet, C-154/11, EU:C:2012:491, 48. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).
- 60 A kérdést előterjesztő bíróság szerint kétségtelen, hogy a jelen esetben teljesülnek az első kritérium által megkövetelt, az ítélkezési gyakorlatban meghatározott feltételek. E bíróság kizárólag arra vár választ, a második kritérium vizsgálata keretében, hogy az alapeljárás az Air Baltic litvániai fióktelepének „működésére” vonatkozik-e.
- 61 E tekintetben az említett bíróság rámutat arra, hogy amennyiben e fióktelep az alapszabályával összhangban jogosultsággal rendelkezik arra, hogy gazdasági kapcsolatokat alakítson ki harmadik személyekkel, és különösen hogy megállapítsa az általa nyújtott szolgáltatások árát, nem áll rendelkezésre azt alátámasztó adat, hogy e fióktelep ténylegesen meghatározta volna a légi járatok díjszabását az alapügyben érintett piacokon. Ráadásul e fióktelep nem készít az anyavállalatától elkülönülő pénzügyi kimutatásokat.
- 62 A 44/2001 5. cikkének 5. pontját, mivel az eltér az e rendelet 2. cikkének (1) bekezdésében rögzített általános joghatósági szabálytól, a jelen ítélet 26. pontjában felhívottakkal összhangban szigorúan kell értelmezni.
- 63 Következésképpen, amint arra a főtanácsnok az indítványának 137. és 142. pontjában rámutatott, ahhoz, hogy jogellenes károkozásokon alapuló igények esetén a jogvita a fióktelep működéséből származzon, a fióktelepnek ténylegesen részt kell vennie legalább egyes, jogellenes károkozást megvalósító cselekményekben.
- 64 A jelen esetben a kérdést előterjesztő bíróság feladata az Air Baltic fióktelepének a hivatkozott versenyellenes magatartások megvalósításában játszott esetleges szerepének megállapítása. Az előzetes döntéshozatalra utaló határozatban foglaltakra tekintettel e bíróság feladata különösen annak megvizsgálása, hogy az e fióktelep által gyakorolt tevékenységek ténylegesen a hivatkozott kizorító árazás felajánlásában és alkalmazásában megnyilvánuló cselekmények voltak-e, valamint hogy az erőfölénnyel való hivatkozott visszaélésben való részvétel kellően jelentős volt-e ahhoz, hogy az alapeljárással szoros kapcsolatban lévőnek lehessen tekinteni.
- 65 Ami azon körülményt illeti, amely szerint az Air Baltic fióktelepe nem vezetett az anyavállalatától elkülönülő pénzügyi kimutatást, rá kell mutatni arra, hogy ez nem képez releváns kritériumot annak meghatározásakor, hogy a fióktelep ténylegesen részt vett-e a flyLAL által az Air Balticnak felrótt kizorító árazás alkalmazásában.

66 E megfontolásokra tekintettel a harmadik kérdésre azt a választ kell adni, hogy a 44/2001 rendelet 5. cikkének 5. pontját úgy kell értelmezni, hogy a „fióktelep [...] működéséből származó jogvita” fogalma kiterjed a kizorító árazás alkalmazásában megnyilvánuló erőfölénnyel való visszaéléssel állítólagosan okozott kár megtérítése iránti keresetre, amennyiben az erőfölényben lévő vállalkozás fióktelepe ténylegesen és jelentős mértékben részt vett e visszaélésszerű magatartásban.

A költségekről

67 Mivel ez az eljárás az alapeljárásban részt vevő felek számára a kérdést előterjesztő bíróság előtt folyamatban lévő eljárás egy szakaszát képezi, ez a bíróság dönt a költségekről. Az észrevételeknek a Bíróság elé terjesztésével kapcsolatban felmerült költségek, az említett felek költségeinek kivételével, nem téríthetők meg.

A fenti indokok alapján a Bíróság (második tanács) a következőképpen határozott:

- 1) **A polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, 2000. december 22-i 44/2001/EK tanácsi rendelet 5. cikkének 3. pontját úgy kell értelmezni, hogy a versenyellenes magatartásokkal okozott kár megtérítése iránti kereset keretében az a „hely[...], ahol a káresemény bekövetkezett”, az alapeljárásban szóban forgóhoz hasonló helyzetben többek között a forgalomkiesésben megnyilvánuló elmaradt haszon keletkezésének helyére, vagyis az említett magatartásokkal érintett azon piac helyére vonatkozik, amelyen belül a károsultat állítása szerint e veszteségek érték.**
- 2) **A 44/2001 rendelet 5. cikkének 3. pontját úgy kell értelmezni, hogy a versenyellenes magatartásokkal okozott kár megtérítése iránti kereset keretében a „hely[...], ahol a káresemény bekövetkezett” fogalom egyaránt érthető az EUMSZ 101. cikkel ellentétes versenyellenes megállapodás megkötésének helyeként, vagy a kizorító árazás felajánlásának és alkalmazásának helyeként, amennyiben e magatartás az EUMSZ 102. cikk szerinti jogsértésnek minősül.**
- 3) **A 44/2001 rendelet 5. cikkének 5. pontját úgy kell értelmezni, hogy a „fióktelep [...] működéséből származó jogvita” fogalma kiterjed a kizorító árazás alkalmazásában megnyilvánuló erőfölénnyel való visszaéléssel állítólagosan okozott kár megtérítése iránti keresetre, amennyiben az erőfölényben lévő vállalkozás fióktelepe ténylegesen és jelentős mértékben részt vett e visszaélésszerű magatartásban.**

Aláírások

i — A jelen szöveg 21., 30., 31., 33., 34., 36., 39., 43., 57., 66. pontjában és rendelkező részében az első elektronikus közzétételt követően nyelvi módosítás történt.